

Кондратюк-Антонова Т.В.,
кандидат філософських наук, доцент,
професор кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін факультету
забезпечення державної безпеки,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

Коверсун Д. О.,
курсант факультету забезпечення
державної безпеки,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

РІВНІ ТА КОМПЕТЕНЦІЇ ВІЙСКОВОГО ЛІДЕРА

Дана тема є актуальною, оскільки повномасштабні військові події на теренах нашої держави дали поштовх для розвитку унікального військового лідерства та створили умови для його застосування у сучасній війні.

У всіх військових формуваннях України військове лідерство розглядається як наскрізний процес, що реалізується на трьох основних рівнях і вимагає цілісного набору компетентностей (якостей, знань і вмінь), необхідних для успішного виконання місії. Для формування лідерських компетентностей у майбутніх фахівців сектору безпеки та оборони цікавим є аналогічний досвід західних країн НАТО.

Ціннісно-мотиваційний компонент лідерської компетентності офіцера західних країн є одним із визначальних. Він висвітлює основні лідерські цінності офіцера, його мотивацію як у військовій сфері, так і будь-яких проявах громадянства. Лідерські цінності формують мотиви лідерської поведінки та діяльності, які стимулюють офіцера до отримання військової освіти, самовдосконалення та розвитку як професійного суб'єкта-лідера. Цінності формують мотиваційну основу для ефективного виконання бойових завдань і розвитку лідерських якостей у військовому середовищі.

Компетентності військового лідера, за думкою генерала Джима Меттіса, охоплюють три основні складові (формула «бути, знати, робити»): характер (бути), знання (знати) та дії (робити) [4]. Основні компетентності, що стосуються знань, охоплюють професійну компетентність та інтелект, необхідні для прийняття обґрунтованих рішень. У свою чергу фахові (професійні) компетентності - це глибокі знання тактики, військових технологій, специфіки бойових функцій та своєї військової спеціальності.

Лідери мають володіти військово-професійними знаннями, необхідними для впевненого та компетентного виконання своєї лідерської ролі та місії. Лідери отримують ці знання у процесі набуття військово-професійної освіти. Здобуття професійних знань – це процес, який триває все життя і вимагає постійного професійного розвитку. Оперативну обстановку постійно змінюють і лідери ніколи не мають вважати, що їхні знання є вичерпними. Професійні знання охоплюють технічні, тактичні, організаційні та комунікативні сфери. Професійні знання допоможуть лідеру ідентифікувати і зменшити ризик, працюючи професійно й ефективно. Лідери повинні мати рішення застосовувати ці знання і досвід, а також розуміти всі наслідки своїх управлінських дій для навколишнього середовища та підлеглих військовослужбовців.

Поведінково-діяльнісний аспект лідерської компетентності офіцерів країн НАТО ґрунтується на навичках, вміннях і здатності успішно реалізовувати функції лідера у військово-професійному середовищі. Цей компонент передбачає такі практичні здатності офіцера як: успішно реалізовувати свої посадові функції та ефективно виконувати фахові завдання за посадовим призначенням; визначати основні професійно важливі завдання підрозділу та організувати їх виконання; розвивати потенціал лідера як військового професіонала; актуалізувати ініціативність і відповідальність як основу лідерської поведінки та діяльності.

Також в межах цієї компетентності лідер повинен використовувати ефективні методи виходу зі стресових, конфліктних і кризових ситуацій; застосовувати тактики розумного переконання бойової команди; підвищувати ефективність її діяльності; організувати діяльність особового складу так, щоб спрямувати їхній потенціал на підвищення рівня професійної підготовленості; надихати колег та підлеглих постійно працювати над розвитком і вдосконаленням своїх навичок та вмінь.

Здатність до критичного мислення, стратегічного бачення, швидкий аналіз складних ситуацій та прогнозування їхнього розвитку стосуються концептуальних (інтелектуальних) засад. Знання про людей - це розуміння індивідуально-психологічних якостей підлеглих, їхньої мотивації, потреб та ментального стану.

Компетентності, що стосуються дій (робити) включають в себе практичні навички та вміння впливати на підрозділ для виконання завдань. Це стосується налагодження ефективної комунікації, вміння надавати конструктивний зворотний зв'язок, вести складні переговори, забезпечувати згуртованість та командоутворення (Teambuilding).

Здатність чітко формулювати місію і цілі, делегувати повноваження, швидко визначати досягнення підлеглих та забезпечувати чесне і рівне розподілення нагород відносять до методичних (управлінських) дій. Адаптивність пов'язана з можливостями швидко адаптувати плани та дії до непередбачуваних змін обставин, особливо в умовах асиметричної та динамічної війни.

Проблеми сучасного лідера, особливо у військовому контексті, виникають на перетині технологічних змін, інформаційного середовища та психологічних викликів у зоні бойових дій.

Необхідність швидко фільтрувати, аналізувати та верифікувати величезні обсяги даних (від розвідувальних звітів до соціальних мереж), щоб ухвалювати своєчасні та обґрунтовані рішення, накладають на сучасного лідера високі очікування.

Кіберзагрози та інформаційні війни вимагають, щоб лідер міг не лише керувати підрозділом, а й забезпечувати кібербезпеку комунікацій, а також протидіяти дезінформації та ІПСО (інформаційно-психологічним операціям), які можуть підірвати моральний дух і довіру. Інтеграція нових технологій передбачає необхідність постійного навчання та швидкої інтеграції високотехнологічних засобів (БПЛА, РЕБ, автоматизовані системи управління) у бойову діяльність [2].

Індивідуально-психічний компонент лідерської компетентності зумовлений тим, що офіцер повинен мати високий авторитет серед особового складу свого підрозділу, бути зразком у повсякденній діяльності і готовності до військово-професійної та особливо бойової діяльності, сприяти тому, щоб підлеглі виявляли свої найкращі здатності виконувати найскладніші завдання, розвивали важливі фахові якості для виконання завдань за бойовим призначенням. Цьому безпосередньо сприяють професійно важливі лідерські якості та професійне мислення офіцера як військового лідера.

Лідер у військовій сфері стикається з надзвичайним психологічним тиском, що впливає на його ефективність і стосунки з командою. Хронічний стрес і вигорання внаслідок тривалого перебування в умовах високого ризику та відповідальності за життя підлеглих призводить до емоційного виснаження. Проблема полягає у необхідності підтримувати зовнішню стійкість, водночас керуючи власним психологічним станом.

Також етичні дилеми та моральні травми, ухвалення рішень, що мають важкі наслідки (наприклад, вибір між безпекою своїх людей і виконанням критично важливого завдання), створюють значне моральне навантаження.

Виникає пошук балансу між директивною та ініціативною, оскільки сучасна війна вимагає децентралізації рішень. Лідеру важко знайти баланс між необхідністю чіткого, директивного наказу (у критичній ситуації) та делегуванням повноважень підлеглим для прояву ініціативи та адаптивності. Ідеальний сучасний військовий лідер поєднує стійкість (готовність витримати все) із гнучкістю (здатністю швидко адаптуватися).

Військове лідерство сьогодні — це мистецтво поєднання рішучості та людяності, що є критичним фактором для підвищення боєздатності усіх військових підрозділів сектору безпеки та оборони України та забезпечення стійкості нації. Тому знання сутності, рівнів та форм лідерської компетентності сучасного офіцера є запорукою майбутніх успіхів наших військових фахівців.

Список використаних джерел:

1. Андрусів В., Сасько Є. Українське військове лідерство. Як командують українці. К.: Самміт-Книга, 2025. 168 с.
2. Військове лідерство: компетентність, впевненість, гнучкість, універсальний навчальний посібник В.: КНТ, 2023. 280 с.
3. Діксон Н. Психологія військової некомпетентності. К.: Наш Формат, 2024. 480 с .
4. Меттіс Дж., Вест Б. Військове лідерство. К.: Наш Формат, 2024. 352 с.